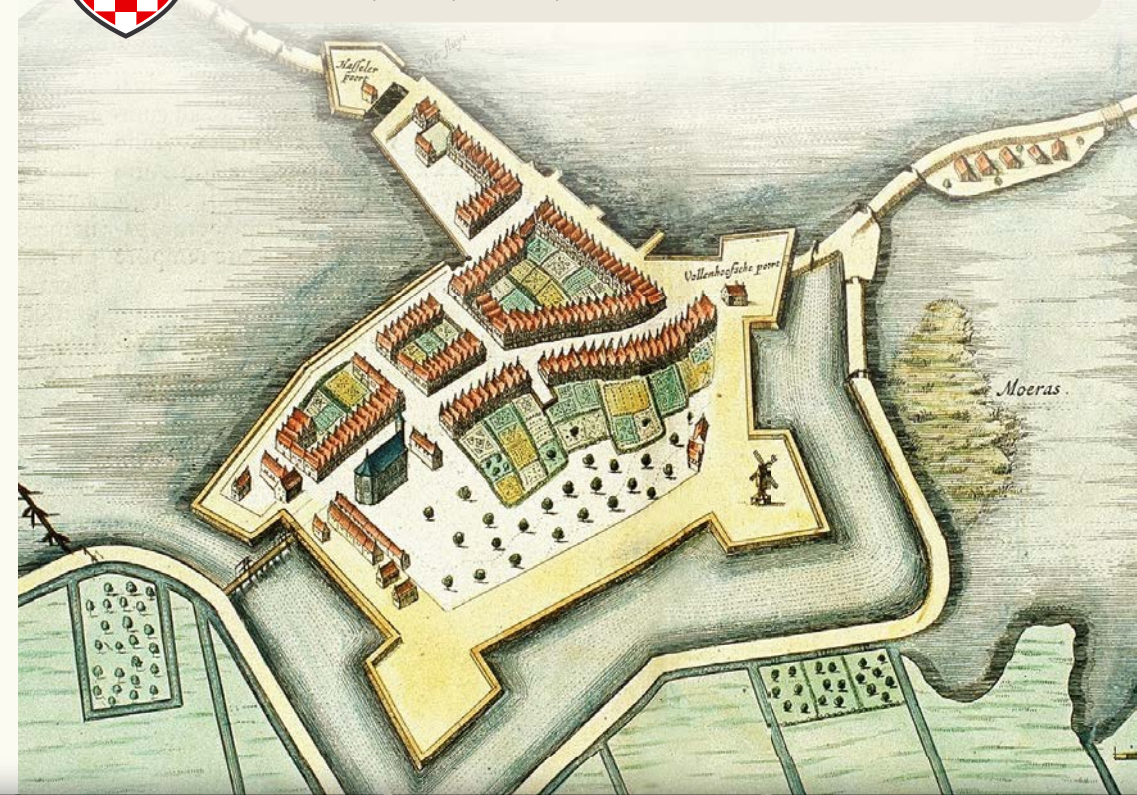

SLUZIGER KRONIEK

JAARGANG NR. 30 | NUMMER 89 | DECEMBER 2020

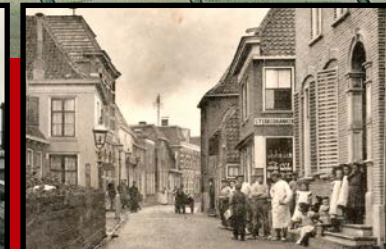

Tijdschrift van de Historische Vereniging Zwartsluis over de geschiedenis van Zwartsluis, Baarlo, De Velde, Zwartewaterklooster en Zandbelt en Schutsloot

De historische vereniging Zwartsluis, opgericht in 1990, streeft ernaar het historisch waardebef en de kennis over het erfgoed van Zwartsluis te bevorderen in allerlei vormen, onder haar leden en andere geïnteresseerden.

Vormgeving en opmaak:
Rudi Dekker | Grafische Vormgeving, Zwartsluis
www.rudidekker.nl

www.historiezwartsluis.nl

Inhoud

- 2 **Van de voorzitter**
Geert Doosje
- 3 **Van de redactie**
Robert Jansema
- 4 **Van de penningmeester**
Martin Schuite
- 5 **Wat gebeurde er in 1939**
"An de Sluus"
- 6 **Onze eigen groenkunstenaar**
Afke Oosterhaven
- 14 **Openbare diensten:**
Straten en stegen
- 18 **Middenposter**
- 20 **Zwartsluis ... de helft van m'n leven ... school?**
Gerrit de Vries, Kampen
- 26 **Het ABC van Zwartsluis:**
M is de Molen, Eben Haëzer genoemd
- 28 **Een officiële vispartij, op het Zwartewater**
Uit eigen archief; L. Beek
- 31 **Het reizen vroeger en nu**
G.J. Witvoet, bewerking G. Sintemaartensdijk

Zwartsluis, gerid. van Jansema's 24 Janij.

Van de voorzitter

Beste leden,
Het COVID – virus heeft vat op veel zaken en mensen in de samenleving. Het mag duidelijk zijn, dat ook de Historische Vereniging Zwartsluis niet ontkwam aan maatregelen, die ertoe moeten dienen de verspreiding van het virus onder de duim te krijgen. Het bestuur heeft regelmatig vergaderd, maar geplande ledenbijeenkomsten moesten worden geannuleerd. We hadden de leden graag de actualiteit willen voorleggen, variërend van mutaties binnen het bestuur tot discussie over ons onderkomen “Achter de Wal”. Om bij het eerste te beginnen. Zoals bekend hebben Martin Schuite en Thijs Oosterhof ruimschoots op tijd, hun aftreden als bestuurslid kenbaar gemaakt. Een zoektocht van hen naar vervanging verliep moeizaam. Ook willen we graag uitbreiding van de redactie van Kroniek, waarvoor we ook op pad zijn gegaan. Nadat de vorige voorzitter is teruggetreden en ondergetekende aantrad als interim is er veel werk verzet. De details zal ik jullie besparen, maar weest er van overtuigd dat we als bestuur gas hebben gegeven. Inmiddels hebben we vier (jongere) mensen bereid gevonden het bestuur de completeren. Met twee van hen wordt nog een vervolgesprek gevoerd. Zodra dat is gebeurd, hopen we hun namen openbaar te maken. Kortom we zijn blij, dat er schot in de zaak zit. Gelukkig prijzen we ons, dat we in de persoon van Robert Jansema, een kundige en in de journalistiek opgeleide persoon hebben gevonden, die bereid is tot de redactie toe te treden en eindredacteur te worden. Ondergetekende kan zich dan meer richten op de samenstelling en voltooiing van het bestuur. Dat er nog een nieuwe voorzitter moet komen, staat vast. Het mandaat van ondergetekende belooft een jaar.

Verder waren er veel ontwikkelingen rond het onderkomen van de vereniging. Na wat vooroverleg, ontving het bestuur een brief van het gemeentebestuur van Zwartewaterland met het verzoek of er bereidheid bestond om onze huidige behuizing, die wij “om-niet” in gebruik hebben wilden verlaten om een andere locatie te betrekken. Een lokale ondernemer wilde onderdak bieden, wat op diens beurt financieel voor een lange termijn door een inwoner van Zwartsluis mogelijk werd gemaakt. Daarnaast toonde het bestuur van De Sluispoort belangstelling de HVZ onderdak te bieden, zij het, dat daar een stevige huur tegenover moest komen te staan. Hoewel daar statutair geen noodzaak voor was, hadden we dit graag voorgelegd aan de leden. Omdat een ledenvergadering niet belegd kon worden om bekende redenen, heeft het bestuur zelf een besluit genomen. Dit luidt: De HVZ toont bereidheid om mee te werken aan een eventuele verhuizing mits dit op de huidige

gangbare wijze kan plaatsvinden. Aan de aangeboden locatie kleefden teveel organisatorische consequenties, wat de doorslag gaf. Het besluit is schriftelijk kenbaar gemaakt aan de portefeuillehouder binnen het college van B en W van Zwartewaterland Gerrit Knol. Gemeld is ook, dat onze onderhandelingspartner de gemeente is en niet andere instituties. Onze verwachting is, dat het dossier nog niet gesloten is en dat de gemeente met alternatieven zal komen. Afgesproken is binnen het bestuur, dat de voorzitter het aanspreekpunt is over de huisvesting en dat andere bestuursleden zich zullen onthouden van het geven van informatie.

Het stukje “Van de redactie” mag u verwachten van de nieuwe eindredacteur.

Rest mij u, namens het bestuur, fijne feestdagen en een voorspoedig en bovenal gezond 2021 toe te wensen.

De voorzitter ad-interim
Geert Doosje

Van de redactie

Beste lezers,
De naam van de Geert Doosje kon u de afgelopen edities treffen onder de inleidende rubriek ‘Van de redactie’. Vanaf heden mag ik die invullen. Geert, momenteel interim-voorzitter, vroeg afgelopen zomer of ik mij als eindredacteur wilde binden aan ‘De Sluziger Kroniek’. Dat wilde ik wel, vooral wetende dat ik samen mag werken met een enthousiaste en goede redactie, aangevuld door een kundig bestuur.

Wie is de nieuwe eindredacteur?

Ik ben Robert Jansema, 21 jaar oud en ik woon al mijn hele leven naar alle tevredenheid in ‘De Sluus’. Ik studeerde vier jaar media en communicatie in Zwolle en werkte daarna een jaar voor RTV Drenthe. Nu ben ik uitgever van de nieuwswebsites Land Venno Actueel, Genemuiden Actueel en Zwartsluis Actueel. Daarnaast maak ik op freelance basis reportages voor de Meppeler Courant, de Steenwijker Courant en RTV Oost.

In deze uitgave van De Kroniek blikken we onder andere terug op vervoersmiddelen uit de Sluziger geschiedenis. Denk aan de vervoersmaatschappij Noordwesthoek en de oude tram. Ook hebben we het ABC van Zwartsluis weer uit de kast getrokken en leest u een erg interessant interview met, wie kent hem niet, dorpskenner Albert Greveling. Tot slot dank ik in het bijzonder Martin Schuite en Thijs Oosterhof. De heren zetten hun werk voor de vereniging op een lager pitje maar hebben er mede voor gezorgd dat u altijd de Kroniek kon lezen.

Namens de redactie,

*Robert Jansema
eindredacteur*

Van de penningmeester

Op de eerstvolgende jaarvergadering, zal ik na ruim 10 jaar, het penningmeesterschap overdragen aan Stefan Wienk.

Omdat onze jaarvergadering altijd in april wordt gehouden, en Stefan verantwoordelijk is voor het gehele boekjaar 2021 zal hij dus feitelijk m.i.v. 1 januari het penningmeesterschap overnemen.

M.i.v. het nieuwe jaar zal ook de inning van de contributie op een andere manier gaan plaats vinden.

De inning zal uitsluitend nog geschieden d.m.v. een automatische incasso. Stefan zal u hierover nader informeren.

Voor wat betreft de betaling van de contributie over 2020, verzoek ik diegenen die hun bijdrage nog niet hebben overgemaakt, dit uiterlijk **10 december 2020** te doen.

*Hartelijke groet,
Martin Schuite*

Wat gebeurde er in 1939

"An de Sluus"

ZWARTSLUIS.

GESLAAGD (31 Aug.). — Onze plaatsgenoot, de heer B. Vinke, monteur bij den heer J. de Goede, slaagde te Amsterdam aan de Electro-Technische School voor het examen sterkstroommonteur, afgenomen door de Vereniging tot bevordering van Electro-Technisch Vakonderwijs in Nederland.

DE VORDERING (31 Aug.). — Ook in deze gemeente werden voor defensiedoeleinden paarden en vrachtauto's gevorderd. Van de viervoeters waren er pl.m. 50 gevorderd. Deze werden op het plein naast het voormalig stramstation verzameld. Van hier ging het naar Kampen, waar de dieren gekeurd werden.

Naar we vernemen zijn er slechts 8 afgenomen. Hiervoor werden flinke prijzen betaald, variërende van f 350—f 425. Van de 3 opgevoerde vrachtauto's kon er slechts één aan de gestelde eischen voldoen.

UITSTEL DER FEESTEN (31 Aug.). — In verband met den ernst der tijden is door de feestcommissie der Oranjevereniging besloten de Oranjeveesten voorloopig uit te stellen.

EEN SERENADE (31 Aug.). — De heer R. Buisman alhier, directeur van de N.V. R. Buisman's Gebrande Suikerpoederfabriek, is benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

In verband met dit feit werd door de muziekvereniging „Voorwaarts" een serenade gebracht voor de villa van den heer Buisman op het Singel.

DE KOMENDE KONINGINNEFEESTEN (24 Aug.). — Het is voorzeker eenigszins gewaagd om in deze dagen van tot het top punt gestegen internationale spanning voor den dag te komen met een feestprogramma. In de hoop dat de politieke hemel zal opklaren is het bestuur der Oranjevereniging voortgegaan met de voorbereiding der feesten, welke op Donderdag 31 Augustus zullen worden gehouden. Op den vooravond zal een wandeling plaats vinden langs de verschillende buurtversieringen en verlichtingen, waarbij de muziekvereniging „Voorwaarts" in elke buurt bij wijze van officieele opening een stukje zal spelen. Op den feestdag zullen te 7 uur voor aan den Havendijk 10 saluutschoten worden gelost. Om half 8 reveille door twee hoornblazers te paard. Om 10 uur vertrek van het bloemencorso met allegorische optocht. Om 2 uur volksspelen op het sportveld. Om half 9 herhaling van den optocht van 's morgens, nu verlicht. Na afloop muziek en volksspel op het schitterend verlichte sportveld met als slot een fraai vuurwerk.

ZWARTSLUIS.

GEREF. EVANGELISATIE. (21 Dec.). — Uitgaande van de Geref. Evangelisatiecommissie, werd in het gebouw „Vrede" een samenkomst gehouden. Na het zingen van het 10e vers van Psalm 68 sprak ds Zwaan een inleidend woord naar aanleiding van Matth. 7, vers 24.

De heer A. Vinke hield een voordracht, getiteld: „Meranatha, Jezus komt". Nadat door ds. De Feyter een toespraak was gehouden, werd na de pauze een smalfilm vertoond: „Bianca, het Zigeunermeisje".

De heer De Vos, hoofd der Geref. School, gaf hierbij een duidelijke toelichting. Door den leider werd de goedgeslaagde avond met een dankwoord gesloten.

Medewerking werd verleend door de Chr. Gem. Zangvereniging „Sursum Corda", directeur de heer R. van Dalfsen.

Onze eigen groen-kunstenaar

Albert Greveling is een begrip in Zwartsluis. Hij weet met allerlei bloemen, takken, planten, noem maar op, prachtige verbeeldingen te scheppen. Hij maakt dit voor speciale kerkdiensten of andere bijzondere gelegenheden. In zijn tuin aan de Van der Meulenstraat heeft Albert een 'kunst'tuin met natuur gemaakt waar je niet uitgekeken raakt... Deze tuin heeft Albert de zintuigentuin genoemd, omdat je alle zintuigen hier de kost kunt geven.

Sluziger familielijnen

Albert is op 12 maart 1944 geboren in Zwartsluis op 't Cingel als oudste van het gezin Greveling van 6 kinderen; Albert, Biny, Henny, Berend, Joke en Gerard. Vader Steven Greveling en moeder Jantje Appelo komen beiden uit Zwartsluis.

Albert is vernoemd naar grootvader Albert Appelo, die smid was. Hij werkte samen met zijn broers op hun scheepswerf aan de Nieuwe Sluis. Opa Albert kwam om het leven bij een ernstig ongeluk op die werf. Opoe Appelo heeft nog lang een galanteriewinkel gehad in het Buitenkwartier. Ook had zij regelmatig schipperskinderen in de kost. Alberts moeder had alleen een zus, Fem, die kort na de oorlog directrice werd van het nieuwe rusthuis van Zwartsluis. Dat gebouw is nu 't Trefpunt naast de Hervormde kerk.

Opa Berend Greveling was kruidenier in het Buitenkwartier. Deze winkel werd later door Klaas Kats en Jantje Greveling, tante van Albert, overgenomen. De kruidenierswinkel is nog als zodanig te herkennen aan de bui-

Gezin Greveling en uitbreiding

Preekstoel mooi verbloemd

tenkant. Verder werkte Opa Berend lang bij Huisman, de snipperfabriek. Opoe Greveling was een dochter van blauwverver Bruining, die ook afslager was op de Sluziger Vismarkt. Hij had zijn bedrijf op het hoekje van de Kolk, waar nu de Provinciale weg ligt. Later woonde daar ook o.a. Siebert, die directeur van De Vervoermaatschappij De Noord-Westhoek was en wethouder van de gemeenteraad van Zwartsluis.

Lagere school

Op de lagere school al was Albert veel bezig met tekenen en ging hij op jonge leeftijd op pad met een camera. Vaak was Zwartsluis of de natuur in de regio het onderwerp van zijn fotografie. Kort geleden kwam hij nog een oude tekening van hemzelf tegen waarop hij het steegje had getekend naast de zaak van Brinkman & van Enk (dit is nu de kringloopwinkel de Groene Cirkel (!) Zwartsluis: had Albert hier soms een voorgevoel over?). Albert tekende graag ter plekke Sluziger plekjes. Op de Hervormde lagere school heeft Albert het niet erg naar zijn zin gehad. Het ging niet geweldig. Tot overmaat van ramp wilde de hoofdmeester hem een jaar extra houden. Deze man dacht dat Albert hierna met zijn bijna 14 jaar dan wel een baantje zou vinden.

Tuinbouwschool

Albert zelf wilde na die 7e klas op de lagere school naar de lagere Tuinbouwschool in Zwolle: "Met heel veel moeite mocht ik van mijn ouders daarheen. Ik had het daar prima naar mijn zin. Op de tuinbouwschool kreeg ik een paar dagen theorie zoals schei- en bodemkunde. De andere dagen liep ik stage bij Kwekerij de Groot in Heerde. Naar school in Zwolle ging ik veelal op de fiets, naar Heerde pakte ik de bus. Toen ik 16 werd, wilde ik geen brommer maar een kano. Ik weet nog dat ik later, toen ik bij bloemenzaak Banck junior werkte, een paar keer met de kano naar Zwolle ben gepeddeld. Door de binnenstad heen kanode ik naar een plek vlakbij het begin van de Wipstrikkerallee, meerde af en liep naar bloemenzaak Banck.

Net voor mijn diensttijd ging ik als bloembinder/verkoper bij Banck senior aan het werk die aan de Diezerstraat was gehuisvest. Later werkte ik bij

het bedrijf van Banck junior aan de Wipstrikkerallee. Ik heb met plezier bij de familie Banck gewerkt, wel ruim 25 jaar.”

Ommekeer

Op de Tuinbouwschool heeft Albert een bijzondere docent getroffen. Deze docent was ook de directeur van de school, meneer Tjerk van der Meer, die alle vakken gaf en aan alle leerlingen! Deze man heeft Albert zelfvertrouwen gegeven. Dit betekende voor hem de grote ommekeer in zijn leven.

Albert kon na de lagere Tuinbouwschool niet verder studeren in de groene sector, wat hij vreselijk jammer vond. Hij had graag naar de middelbare tuinbouwschool gewild. Financieel was dat helaas niet mogelijk. Wel is Albert na de lagere Tuinbouwschool één dag in de week naar de Vakschool Bloemschikken in Enschede geweest voor lessen in bloemschikken.

Een andere persoon waar Albert veel aan heeft gehad was Stien Eelsingh uit Staphorst. Een paar winters ging Albert naar haar tekenlessen toe in Zwolle. Tekenen deed Albert immers al lang en graag. Als 13-jarige had hij zijn dorp reeds getekend. Van haar stak Albert veel op: zij heeft hem leren kijken!

Jeugd

In zijn jeugd jaren was hij leider bij de Hervormde Jeugdclubs en de Zondagschool. Bij de scouting beleefde Albert als vaandrig mooie uren met houthakken, kampvuren aanleggen en touwknopen maken. Ook de trekgaten ingaan was altijd een belevenis. De Scouting had twee mooie panden aan de Zomerdijk, waar ze gebruik van mochten maken bij het ervaren van het buitenleven. Het ene pand was het boerderijtje waar later Jan en Alie Hilberts in woonden, het andere een boerderij die op de afslag naar de Weteringallee stond.

Ook stopte Albert veel tijd in de ‘Ploeg van Licht en Donker’. Dat was een niet-kerkelijke groep met veel leden die allerlei culturele dingen organiseerde. Zo haalde de ‘Ploeg van Licht en Donker’ bijv. Ria Valk en Greetje Kauffeld naar Zwartsluis om in de hal van de Noord-Westhoek op te treden. Ook maakten ze vaak praalwagens voor de optocht op Koninginnedag.

Albert als boeienkoning in de optocht van 1960

Werk

In de periode dat Albert bij de familie Banck werkte, werd hem gevraagd om als docent te komen werken op de Tuinbouwschool aan de Margrietstraat in Zwolle, wat later de Groene Welle werd: “Eerst één dag in de week, later meer dagen. Op zekere dag maakte ik helemaal de overstap naar het vakonderwijs. Ieder jaar (zo’n 14 keer!) kreeg ik vóór de vakantie ontslag en mocht ik hopen, dat ik ná de vakantie opnieuw verder mocht werken in mijn tijdelijke baan. Ik gaf les in nomenclatuur, kunstgeschiedenis, etaleren en presenteren, bedrijfskunde, vakkennis. Verder verzorgde ik praktijklessen en was ik stagebegeleider.”

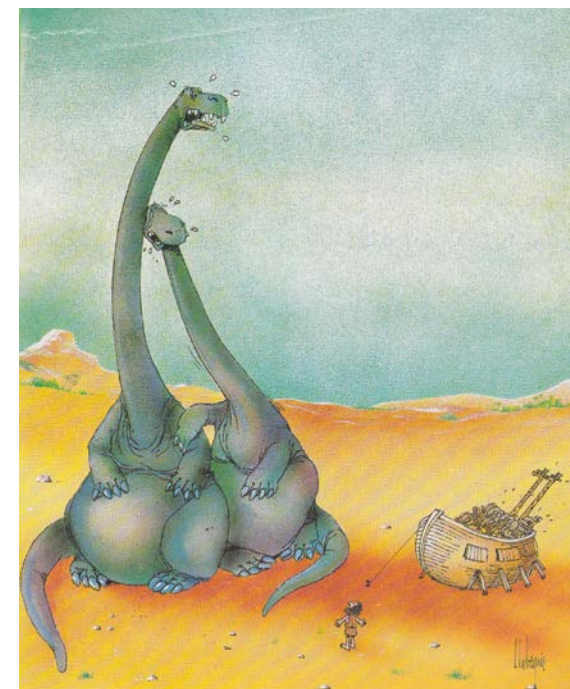
Op zijn 48e jaar moest Albert met enkele andere lesgevers vertrekken omdat bij het fuseren met de middelbare Landbouwschool bleek dat ze geen goede opleidingen hadden gevolgd. Ze gaven eigenlijk onbevoegd les. Gelukkig werd er wel een herkansing geboden: op de Pedagogische Academie, de STOAS, in Den Bosch. Daar konden zij het benodigde HBO -diploma halen voor het land- en tuinbouwonderwijs.

De Tuinbouwschool betaalde een groot deel van deze opleiding voor deze groep collega’s en zo mochten zij op de Groene Welle blijven werken...

Albert vertelt hierover:

“Het was een zware, maar heerlijke tijd. Ik heb een tijdje stage gelopen in Borculo met Frits Driessen.”

Albert vertelt een opmerkelijke anekdote, wat hij als lesgever ooit meemaakte: “Een docent kwam een keer bij me om mijn aantekeningen te **kopen**. Ik wilde dit niet kwijt en noemde een onmogelijk bedrag van 400 gulden. Dat wilde hij wel betalen en haalde het geld zo uit zijn binnenzak! Ik fotografeerde zo lang ik les kreeg alle schema’s die de docenten op het bord

Humor over hun onbevoegd-zijn

zette om zo thuis alles uit te kunnen werken met foto's erbij. Op deze manier heb ik het verkocht tot mijn eigen verbazing." Bijzondere herinneringen bewaart Albert aan de excursies naar Hongarije en de lessen die hij daar mocht geven in Boedapest. Daarmee haalde hij de Hongaarse krant!

Mensenkennis

"Mijn militaire diensttijd in 1964-'65 was erg dubbel: ik had wel willen weigeren, want oorlog is vreselijk. Maar ik voelde ook de druk van het verleden: je moet vechten voor gerechtigheid. De diensttijd was pittig maar leerzaam. Op oefening gaan was een belevenis voor dit Sluziger knaapje. Prachtig Nederland én La Courtine in Frankrijk en enkele Duitse streken boeiden me geweldig. En ook de kameraadschap deed me erg goed. Hier heb ik veel mensenkennis opgedaan."

Liefde

Albert is met Anneke Pluim getrouwd in 1967. Hij ontmoette haar in de kano op, jazeker, op een mooie Pinksterdag. "Vrij kort na mijn diensttijd zijn we getrouwd en gingen wonen aan de Zomerdijk. We kregen twee heerlijke dochters: Mirjam, die met Marco Mosman getrouwd is en Marjolein die met Frank Lolkema is gehuwd en in Idaho, Amerika, wonen. We trokken er zo vaak mogelijk op uit met elkaar. Al was er niet veel vrije tijd meer over. Met de kinderen en later met ons tweetjes, gingen we in de vakanties met de kano's de natuur in. Prachtige rivieren in Europa hebben we bevaren, lekker zwerven. We zetten ons tentje op op de mooiste plekken en maakten prachtige wandelingen. Bijna alle Pinksterkampen en kano- vierdaagsen in de regio van Zwartsluis meegedaan. Heerlijk was het om in een weekend met de kano's Zwartsluis/ Zwolle/ Kampen/ Genemuiden rond te varen." Albert woont nu met Anneke in een huis met uiteraard geen doorsnee tuin; er ligt een originele tuin voor het huis waarin ze vaak genieten van het buitenzonnetje.

Tentoonstellingen

Albert vertelt: "Met bloemen en planten de mensen verbazen, mooie schikkingen uitwerken, dat is mijn lust en mijn leven. Zo kwamen mijn vrouw

Anneke en ik in de wereld van grote tentoonstellingen terecht (ik wil overal wel heen, maar Anneke moet rijden). Heel lang trokken wij op met Wim Hazelaar (wereldkampioen Bloemschikken) en o.a. Frits Driessen. Ongeveer 35 jaar werkten we aan corsowagens voor het Bloemencorso in Eelde. Meedoen op grote exposities zoals de Floriade gaven mij veel voldoening. En een kerkversiering bij de Vierdaagse van Nijmegen maken... wat was dat werken aan een schoonheid."

Kwekerij Greveling

In 1882 kocht Cornelis van Kolmeschate een stuk grond van de kerkvoogdij van de Hervormde kerk uit Zwartsluis om daar zijn kwekerij op te bouwen. Deze grondstukken waren de tuinen van de twee Hervormde predikanten geweest. Die hadden wél een ruime pastorie maar weinig privé- ruimte. Hier konden ze van hun eigen tuin genieten. Er stond een tuinhuisje of prieeltje in. Aan 't Cingel lag dus die tuin. Erachter, tot ver in de trekaten, lag de tuin waar de groentes voor het Armenhuis en de armenzorg werden gekweekt door de vader van het Armenhuis en de bewoners die nog wat konden doen: de 'Armhuisakker'. Rond 1860 werd de begraafplaats aangelegd naast deze tuin. Pas in de jaren '30 kwam de Van der Meulenstraat aan de andere kant van de tuin. Achter deze 2 predikantentuinen strekte zich de Armhuisakker uit: Albert tekent de plattegrond van de vroegere Armhuisakker als een lange (in 't echt wel een kilometerlange) strook grond die achter de predikantentuinen richting het moeras lag waar achter de Zegge nu nog volkstuintjes liggen. Dat zijn samen met de volkstuintjes direct achter de Zintuigentuin van nu, de laatste sporen van de Armhuisakker.

Woning/winkel van Steven Greveling

Kolmeschate

Albert vertelt: "Mijn vader Steven Greveling heeft in 1937 de winkel, woning en kwekerij overgenomen van zijn oom Cornelis van Kolmeschate. Die oom

had één zoon; Gerrit Jan. Met die neef trok mijn vader zijn verdere leven veel op. Zij hadden dezelfde passie: de geschiedenis van Zwartsluis. Gerrit Jan promoveerde in het begin van de oorlog en kreeg werk in Meppel. Toen burgemeester de Koning in de oorlog moest onderduiken was hij regelmatig bij hen in Meppel. Daar lieten ze het oude archief van Zwartsluis in gedeeltes naartoe brengen. Gerrit Jan had zo veel tijd om diep in de historie te duiken. Ook na zijn vertrek naar Delft bleef hij Zwartsluis meer dan trouw. Vlak na zijn dood kwam het mooie boek dat hij bij elkaar sprokelde over Zwartsluis bij de IJsselacademie op de markt: 'EEN GROOT EN DEFTIG DORP'.

De momenten waarin ik deze oom meemaakte zal ik nooit vergeten. Na het sterven van mijn vader Steven mocht ik hem helpen en adviseren bij het tot stand komen van dit boek. Veel heb ik van vader en deze oom opgestoken."

Besturen

Albert kwam in het bestuur van de lagere school, werd een tijd Jeugd-ouderling én voorzitter van de Natuurbeschermingsvereniging Zwartsluis. Vooral die laatste klus werd zeer zwaar toen Zwartsluis probeerde het moerasgebied tussen de Hoogspanningsmasten en de Wetering te gaan ombouwen tot een 'Nieuw' Zwartsluis. Daar moesten allerlei voorzieningen komen voor de bewoners van ongeveer 1450 huizen. Het heeft meer dan 10 jaar intensieve strijd gekost om deze grote uitbreiding daar te voorkomen. De burgemeester had rond 1971 op een voorlichtingsavond in Museum Schoonewelle aangegeven dat er binnen 10 jaar tot halverwege Belt-Schut-sloot gebouwd zou worden. Daarna zou er in de Barsbeker Polder gebouwd gaan worden. Wij hebben toen aangegeven: niet in de Kragge maar juist veel eerder in de Barsbeek gaan bouwen.

Verder was ik vanaf de jaren '70 al regelmatig bezig met het geven van presentaties in Museum Schoonewelle".

Vermoeidheid

Albert is nu al jaren "uitgewerkt". Na vrij veel privé-ellende kwam hij ziek thuis uit school. Overspannen, dat was de boodschap. Maar zelf wilde hij naar het ziekenhuis: hij was zo moe, zo moe. Albert vond zelf dat hij beslist niet overspannen was. De medische wereld hield hem weg van het ziekenhuis. Echter na lang sukkelend mocht Albert het ziekenhuis toch in voor onderzoek. Ernstige hartproblemen werden gevonden! Wat zei men eerst: "We kunnen niets voor u doen, dit is dramatisch". Van veel en velen heeft Albert toen afscheid moeten nemen, maar uiteindelijk is hij toch geopereerd... En zegt Albert nu: "ik ben er nog steeds. Iedere morgen word ik zeer gelukkig wakker en zeg tegen mijzelf; ik ben er nog, en ze zullen het merken ook."

Zintuigentuin

Na zijn operatie en het overlijden van moeder Greveling is Albert veel tijd gaan stoppen in de Zintuigentuin. Veel mensen hebben hun zintuigen laten prikkelen in de tuin waar Albert met passie verrassende en kleurrijke/groene weggetjes heeft gemaakt. Allerlei groepen hebben onder zijn leiding over deze oude en vernieuwde tuinpaden gelopen en zich verwonderd over de kleuren en vormen van planten en bloemen, ja de levende natuur om hen heen. De tuin is eigenlijk een geschenk voor ieder die oog, oor en reuk wil houden voor de natuur, want iedereen mag erin om hem te bewonderen. Laten we dit geschenk koesteren!

"Er is veel veranderd in ons dorp. Daarin zijn we nét een gewoon stuk Nederland", hiermee besluit Albert Greveling zijn (voorlopige) terugblik op zijn leven.

Albert Greveling in de Zintuigentuin

Afke Oosterhaven

Openbare diensten

Straten en stegen

Uit: manuscript Van Kolmeschate, 'Zwartsluis, een groot en deftig dorp'

Wanneer men tegenwoordig langs de welgebaande wegen van Zwartsluis wandelt komt misschien weleens de vraag op hoe dat er vroeger uitzag. Met name wanneer men bij regenweer, vorst en sneeuw "De Diek" (nu Stationsweg) op moest.

Wat dat betreft: de burgers moesten bij herhaling worden gewezen op hun plichten jegens hun "noabers". In 1872 werd omgeroepen de gevallen sneeuw te ruimen. Ook bij het onderhoud van het wegdek hadden de toenmalige aanwonenden directere verplichtingen dan de huidige. In januari 1707 gaven de burgemeesters "met schuldigen eerbiedigheid" aan de drost te kennen hoe zeer binnen de Fortresse de straten hier en daar "onpassabel" werden en daardoor "onbequaam en gansch kommerlijk voor reisende personen", die de straten met wagens of te voet moesten passeren. En omdat het herstel van de straten door de burgerij of de inwoners, eenieder voor zijn eigen huis,

verplicht is en ieder de straat effen en schoon moet houden maar naar gebleken is de burgerij zeer nalatig is en in alle opzichten onwillig om dat na te komen en de burgemeesters de mogelijkheid ontbreekt om de burgers met geweld tot het opknappen van de straat aan te zetten, verzochten de burgemeesters de drost om een boete te stellen voor verzuim en nalatigheid in dezen.

De burgemeesters zouden jaarlijks een schouw willen houden en het recht willen hebben de nalatige eigenaren de kosten van het herstel door de overheid te laten betalen. Onvermogenen zouden daarbij worden ontzien. De drost haakte hierop in en liet publiceren dat binnen 6 weken na dato de straten in orde moesten zijn op boete van 2 oude schilden.

Vijftig jaar later was het nodig geworden de drost weer eens in de arm te nemen. De burgemeesters zeggen dat ze trouw elk jaar de schouw hebben gehouden maar bij de schouw van 1759 bleek dat sommige eigenaren van huizen maling hadden aan het burgemeesterlijk bevel om de straat op te knappen. Om moeilijkheden te vermijden wilde men op 3 achtereenvolgende zondagen in de kerk laten afkondigen dat er schouw zou zijn tegen september. Daarna zal men de burgers die in gebreke blijven doen aanzeggen dat ze beboet zijn en nog een kans kregen om de zaak in orde te maken. Anders zal de gemeente de reparatie laten uitvoeren en de kosten met een opslag op de nalatigen verhalen.

In 1778 werden de regels nog eens herhaald, nu echter door de Staten van Overijssel. Misschien een teken van de sterkere gezagsconcentratie, ten koste van de drost. We hebben al eerder gemeend daarvan symptomen waar te nemen. Uit de rekeningen o.a. (en andere bronnen) blijkt dat de overheid zich ook af en toe direct met het probleem van de toestand van de straat bemoeide.

In 1683 rapporteerden de inspecteurs van de fortificatiën dat het "dienstig zou zijn buyten de Vollenhoofsche Poort de straat 17 roede met moutstenen te bestraeten".

Ook in 1680 hadden deze heren geconstateerd "dat het onder en voor de Vollenhoofsche Poort en Meppeler Poort seer modderigh en inpassabel was omdat de wegh aldaar niet was bestraet".

De commies ter plaatse was geauthoriseerd om straatwerk uit te voeren maar dat was blijkbaar in de slof gebleven. Ook de predikanten klaagden over winterse moeilijkheden bij het huisbezoek door de slechte begaanbaarheid van de wegen.

Trouwens ook om andere redenen diende Zwartsluis aan zijn straten te denken; het was het begin of het eindpunt van wagenverkeer met het noorden van het land. Het is niet toevallig dat in Zwartsluis een herberg "de Groninger Toren" was, recht tegenover de aanlegsteiger van de veerdiensten uit Amsterdam. En hotel "de Stad Groningen" was tot in het begin van onze eeuw de naam van een gerenommeerde pleisterplaats. Beide namen komen ook in oudere stukken voor.

De kosten van straatwerk werden in 1781 goedgekeurd; Berend Brouwer bestraatte voor f 185-12-0

de "Meulensteeg". Het met bokken aangevoerde zand werd door Lambert Aaldering verder getransporteerd. Enkele malen is sprake van subsidie van de Staten voor bestrating van de dijk en voor verbetering van het wegdek in het Buitenkwartier.

De Nieuwe Sluis had zijn eigen problemen; in 1777 meldde men vandaar aan de hogere autoriteiten dat men een "planken voetpad had aangeschaft om naar Zwartsluis te kerke te kunnen gaan, hetwelk bij wintertijden buyten dat beswaarlijk zou zijn om ter kercke te kunnen gaan...".

Over de straatverlichting vernemen we voor het eerst iets in 1775. De weduwe Tobias leverde toen voor 48 gulden 6 nieuwe lantaarns. Uiteraard komen er vanaf dat moment ook uitgaven voor olie in de rekeningen voor: lijn- en raapolie. Verder werd er sindsdien een nieuwe functie geschapen en financieel gehonoreerd: Koenraad Jurriëns beurde voor het opsteken van de lantaarns per jaar f 6-0-0-.

*Moord-en brandsteeg
(nu tussen Nieuwesluis 34
en 36) aan de Nieuwe-
sluis, met een niet al te
goed onderhouden
straat-plaveisel*

Een onherkenbaar stukje Zwartsluis

Oorspronkelijke grafiettekening, door Jan Abrahamsz. van Beerstraten (1622-1666). Datering zal omstreeks 1640/1650 zijn; eind 17e, begin 18e eeuw ingekleurd door colorist Anna van Westerstee-Beek. Waarschijnlijk overgetekend van een vroegere schets.

Altijd hebben we vreemd tegen deze winterse prent aangekeken en ook getwijfeld of het Zwartsluis wel is. De tekening maakte deel uit van een vrij grote collectie die aangekocht is door onder andere het Provinciaal Museum Zwolle en Gemeente Kampen. Het is geschetst vanaf de noordoostkant

(nu eind gracht). Alleen een kerk staat nog op dezelfde plaats. Verder is er totaal geen overeenkomst met het tegenwoordige beeld. Het water links (met ophaalbrug) is de doorgang naar het Meppelerdiep. De gracht was behoorlijk breed en bevaarbaar door wat grotere schepen. Een molen op die plaats is nergens beschreven, hoewel op sommige oude tekeningen op die plaats een molen wordt weergegeven. Huizenbouw was toenmalig hoofdzakelijk van hout. In de loop van de 17e eeuw 'versteende' Zwartsluis in zeer korte tijd, door hogere welvaart; uiteraard niet voor iedereen.

Afbeelding uit: HCO/Collectie Voormalig Stedelijk Museum Zwolle.

Zwartsluis ... de helft van m'n leven ... school?

Achter de Wal

Als vijfde in het gezin Wietze en Fem de Vries-van den Berg, kwam ik in die warme zomer van 1947 ter wereld, in een bovenwoning 'Op de Sluis', 'Achter de Wal', ofwel Handelskade 3. Beneden was een leegstaand café, nu een garage, daar weet ik eigenlijk niet zoveel meer van. Maar het was naast de tagrijn van Huisman, ik speelde daar dan ook vaak met wat jarenlang mijn vriend is geweest, Harm Huisman. Hij had destijds een 'Vliegende Hollander' waarmee we de dekkleden- en zeilenzolder onveilig maakten. Karst Breman, hij werkte daar toen, verschanste zich achter zijn naaimachine, oom Albert, zat steeds in zijn kantoortje aan de voorkant van de zolder. Hij beheerde de schepen 'Willem Fortuin', 'Catharina-F' en de 'Twebro', hij moest haast maken bij het oversteken van de zolder. Ook waren we regelmatig op het platte grinddak te vinden wanneer één van de moeders de was ging ophangen, dan gooiden we stiekem grindsteentjes naar voorbijgangers beneden.

Mastenmakersstraat 25

Van de periode Mastenmakersstraat 25 (nu 15) valt iets meer te vertellen, die begon toen ik ±4 jaar oud was, de kleuterschool leeftijd. Het huis waar we toen in kwamen had een grote schuur, dat was vroeger de mastenmakerij van de Gebr. Wijtzes geweest. Daar hadden we de ruimte en konden we in ravotten met z'n allen. Op een keer ben ik achter het huis in de sloot gevallen, achter het kippenhok, maar dat was niet zo erg, ik moest dwars door de brandnetels klimmen om er weer uit te komen. Krijsend als een mager varken werd ik buiten, helemaal naakt, afgeschrobd, onder toezien oog van juffrouw Wijtzes, onze toenmalige buurvrouw. 'k Weet nog goed, zij hadden achter in de tuin hun 'husien' en zij kwam net terug en moest weten wie er zo'n kabaal maakte. Een andere keer wilde ik een plankje weggoaien met een spijker erin. Nou, dat plankje ging niet weg..... die spijker spietste twee vingers aan elkaar wat mij zo onnoemelijk veel zeer deed dat ik het weer op een brullen zette. M'n vader was die dag jarig en m'n oom was op visite, ik kreeg toen van m'n moeder eerst een draai om mijn oren alvorens ze er door m'n oom op gewezen werd dat er wel letterlijk wat 'aan de hand' was. Pas een half jaar later bleek ik fijt in m'n wijsvinger had, er was een botsplinter afgebroken en die was ontstoken, moest operatief verwijderd worden.

Naast ons aan de andere kant woonde de oude Koster, het huisje waar ze in woonden is nu afgebroken, het was toen al schots en scheef. Ik mocht vaak met hem mee in zijn spitse roei-boot, dan moest je erg stil zitten want dan kon hij beter vissen, hij noemde dat 'poeren',

Roeibootje Koster en brandnetels (zie pijl)

(paling-)vissen zonder haakje; 'k heb pas later begrepen dat het erg moeilijk is als de boot teveel beweegt!

We hadden daar nog meer burens, Harm Schonewelle, die was toen dorpsomroeper, maar hij had ook een grote hond, een Duitse Herder, Wodan, daar kon ik erg goed mee opschieten.

Als kleine jongen heb ik ook nogal wat tijd doorgebracht in de werkplaats van Andries Peuk, een sloopstimmerman, hij kon altijd zo mooi vertellen. Je hield hem niet van zijn werk, hij werkte rustig door met een natte neus, zo nat dat z'n peuk niet meer branden wilde van de druppels die erop vielen. Naast Peuk was het bedrijf Jac. Visscher gevestigd, die later naar Canada geëmigreerd is, de productie van masten, vaarbomen, haakstokken, e.d. werd toen overgenomen door Jaap Buit Houtindustrie BV. Die werd later mijn zaterdagse werkgever voor het nodige zakgeld, o.a. voor m'n brommer; toen hij stopte was er geen authentieke mastenmakerij meer in Zwartsluis. Ik zie mezelf (later) nog staan zweten aan het trekmes en aan de schaaf, daarna ging het masten maken gelukkig machinaal, maar het trekmes, de schaaf en de beitel bleven. En eens in de zoveel tijd kwam er weer een vrachtwagen met sparren, uit Zweden

of Finland en dan moest die met de hand gelost worden; d.w.z. van de Paal-Plankendijk naar beneden gooien, door de steeg sjouwen en in het houtstek achter het huis weer rechtop zetten, 18 tot wel 32 voet lang, ...tig kilo zwaar!

Tineke, Wietze, Wodan en Gerrit

Aan de andere kant van ons huis woonde Slot, van oorsprong ook een mastenmaker en sloopstimmerbedrijf. Hun zoon Bert ging al naar voortgezet onderwijs en hij kwam 's zomers elke dag langs fietsen; zijn bloes bolde op, dat vond ik toen zo'n stoer gezicht. Mijn opa de Vries woonde er ook op nummer 31. Ik ging er af en toe wel eens heen, maar hij lag meestal in bed z'n middagtukje te doen. Dan maakte ik maar even een praatje met juffrouw Panneman, de huishoudster.

Paal- en plankendijk is niet meer

De regen slaat neer op de Zwartsluizer huizen en straten en trekt geultjes in de modder. De herfstige wind giert over het water en tegen de dijk. Op de dijk staat een man. Met de pet diep over de oren staart hij over het water naar een sluis. De Staphorstersluis, tevens de oudste. Het verhaal gaat dat Zwartsluis daarnaar is genoemd. De man weet het niet precies en maakt zich er ook niet druk over. Hij woont zijn hele leven hier al en de bekoring ervan ontgaat hem een beetje. De romantiek van vroeger. Dat is wat hem duidelijk voor de geest staat.

Er is veel veranderd in de Mastenmakersstraat, vooral daar waar wij woonden en dan achter de woningen. De schuur, later de Chr. Geref. Kerk, is geen kerk meer, heeft tegenwoordig een andere functie en tussen ons en waar vroeger Zuurmond woonde, waar toen nog het gele huisje van Koster stond, is nu een lege plek, een doorgang naar achteren. Daar achter, waar ik door de brandnetels kroop, is nu de 'Stichting Zwartsluizer Botter ZS13'. De eilandjes waren toen nog niet aan elkaar verbonden door bruggetjes en de restanten van de scheepswerven waren er nog te vinden, maar de natuur heeft er wel voor gezorgd dat het allemaal verdwenen is.

De Boerderij

Met Harm Huisman en Gert Siebert gingen we vaak naar de boerderij van oom Willem en oom Wicher naar mijn neef Wicher. Opa van den Berg woonde ook nog op de boerderij, die man was zo zuinig dat als hij kromme spijkers

vond hij die meteen weer recht sloeg. Maar ik mocht in de vakantie vaak bij oom Willem en tante Maaïke logeren. Dan ging mijn moeder met een paar broers of zussen van mij met m'n vader mee aan boord. Wij gingen dan vaak naar Pake en Beppe in de Wieringermeerpolder, het IJsselmeer oversteken met de boot naar Enkhuizen en dan via Medemblik naar de boerderij in de polder. Pake Viersen had ook een paard, daar mochten we af en toe een stukje op rijden, zonder zadel, best spannend.

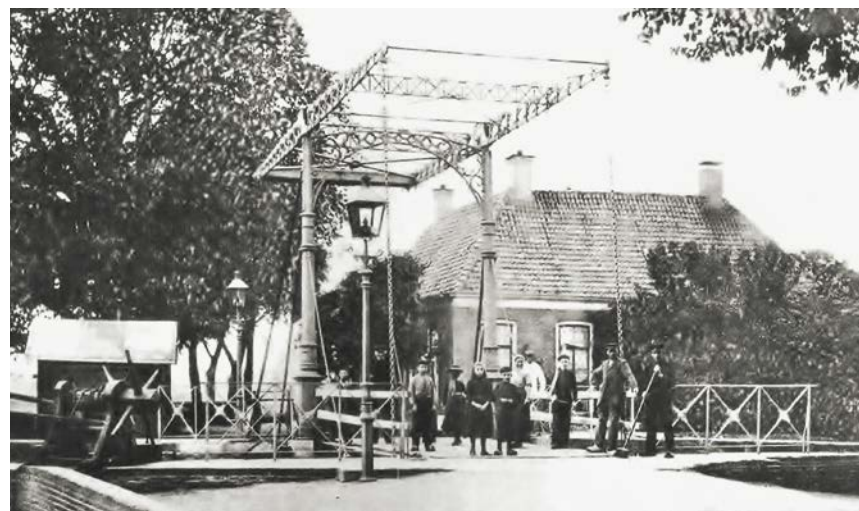
In die jaren werd ook het sluisje naar het Staphorster kanaal, de Coenraad, afgebroken, het werd deels opgeblazen. Ik herinner me nog de schotten die voor de ramen werden gezet om te voorkomen dat er brokstukken door de ruiten vlogen, 't leek net oorlog. Die knip in de Nieuwe Sluis ver-

oorzaakte dat men moest omrijden tot een eindje buiten het dorp de Hasselsterdijk op, voordat men naar het Bosch en of Staphorsterveld toe kon; daar was niet iedereen blij mee, zeker mijn ooms niet die bijna al hun land aan de andere kant hadden liggen; de trekkers die ze toen hadden, de Fahr en de Ursus reden echt niet harder dan 16 km/uur. Daar bij die sloopwerkzaamheden is toen Arie Bulk al spelenderwijs verdronken, dat ligt me nog bij als de dag van gisteren. Arie was van onze leeftijd, hij zocht vermoedelijk stukjes draad die na de explosies in de muren van de sluis achterbleven. De sluis verbond het 'Conradkanaal' met het 'Meppelerdiep', en moest daar weg. Het 'Meppelerdiep' werd verlegd en kreeg een zijarm als toevoerkanaal voor 'Zedemuiden', het gemaal met destijds de grootste capaciteit van Europa, om Meppel en het achterland droog te houden.

Van Prinses Wilhelminaschool naar MULO

Toen ik 13 jaar werd zijn we een stukje verderop verhuisd, naar het toenmalig nummer 52, nu 'De Weijsberg' nr. 37 en daarmee ook van de lagere school, de Prinses Wilhelminaschool, naar de MULO. Er was ineens huiswerk te maken, en eerlijk gezegd, daar bakte ik niet zoveel van. Het spelen was gedaan en Harm en Gert werden al snel vergeten. Een nieuwe school, dat betekende nieuwe vrienden. Het speelterrein werd verlegd naar de eilandjes en met de

sloep het Meppelerdiep op. Mijn vader had toen de coasters 'Fem' en 'Res Nova', deze laatste had een reddingssloep die werd afgekeurd, maar nog goed genoeg voor ons om in te ravotten. De eilandjes waren ons 'domein', we speelden daar Robin Hood gevechten en haalden er de paddenstoelen vandaan voor een kijktafel van wel vijf meter lang bij ons in de fietsenkelder; daar mocht de Sluziger jeugd in 't donker kabouterijtjes kijken, voor een stuiver entree! In een andere kelder was de kolenopslag, daar lag de hele wintervoorraad. 's Winters hadden we vaak last van het hoge water, dan kwam het door de keldervloer omhoog en moesten we laarzen aan om nog wat droge kolen er boven af te scheppen. Ik had toen ook nog konijnen, 10 stuks, die zaten in een groot hok achter in de tuin. Daar kon ik, als het hoog water was, niet naar toe, want het water stond dan soms zo hoog in de tuin dat het tot je middel reikte; zo ben ik eens 6 van de 10 kwijt geraakt, niet verdronken maar omgekomen van de honger.

Tot zo ver deel I, deel II gaat over mijn herinneringen van het vervolg van de 36 jaar die we in Zwartsluis gewoond hebben, wellicht iets voor een volgende editie van de 'Sluziger Kroniek'.

Gerrit de Vries, Kampen

Omstreeks de eeuwwisseling verscheen een gedicht:

Het

van Zwartsluis

M is de Molen, Eben Haëzer genoemd

In het jaar 1729 wordt in Zwartsluis een korenmolen gebouwd die de naam Eben Haëzer krijgt, wat betekent: Tot hertoe heeft ons de Heere geholpen.

Waarschijnlijk was de eerste eigenaar Roelof Jans, want op 30 mei 1750 gaf Hendrik Appelo aan dat op 11 februari van Roelof Jans Mulder (Mulder kan zijn naam of beroep zijn) had aangekocht een korenwindmolen met ab- en dependencies (met alles wat erbij hoort) ook een woonhuis, samen voor f 4750,-. Later kocht hij er nog twee huisjes bij voor f 525,-.

Zo kwam alles in handen van Appelo. Mevrouw Slurink-Appelo, die naast de molen woonde, stamde uit deze familie.

Bij het nalezen van de akte, gedateerd 20 juni 1749, zagen we dat er 13 bakkers uit Swartesluys, met namen genoemd worden, bij richter Ed Kalkensteyn met de keurnoten de advocaat H. Hubert en de chirurgijn J. Crol verschijnen.

Zij verklaren ook gemachtigd te zijn door hun collega's uit 't Buyten Quartier en de Nye Sluis.

Onder ede verklaren zij alleen hun meel te kopen van deze molen. Daarnaast verschijnt ook Roelof Jans Mulder. Hij legt onder ede af dat hij voor niemand anders meel zal malen. Zijn knecht Willem Berents weigert de eed. Bij navraag werd ons verteld dat zoiets vaker voorkwam. De zin ervan was, dat als men soms de afspraak niet nakwam, Gods naam niet gelasterd werd.

In 1880 verkoopt Appelo de molen voor f 5250,-, een bedrag weinig hoger dan 130 jaar eerder betaald werd. Koper is Julius Bernardus Varwijk, geboren te Wierden, toen wonende te Dedemsvaart. Het gaat goed onder zijn leiding. In 1905 wordt een petroleummotor aangeschaft. Zo kan men malen, 'wind of geen wind'.

In 1929 wordt elektriciteit de energiebron. Met de techniek verdwijnt de romantiek, want in dat jaar verdwijnen ook de wieken van de romp. De firma Varwijk is dan reeds overgegaan op de fabricatie van veevoeder. Zoon Gerhardus volgde zijn vader op, maar het is vooral diens zoon Julius, die het roer omgooit. De firma krijgt dan de naam 'Salland'.

Als met de nazaat Gerhardus de vierde generatie in het bedrijf komt, kent de expansie geen grenzen. De kracht van het bedrijf ligt vooral in een uitgekienende bedrijfsuitvoering, gericht op een grote omzetsnelheid.

Nadat de heren Varwijk overleden waren, stond het bedrijf onder leiding van de beide dochters van de beide dochters van J.B. Varwijk.

Zij bewaren nog steeds een stuk balk uit de oude molen, waarin het jaartal 1729, het bouwjaar van de molen, is uitgesneden.

*Palingvissers bezig netten te verstellen, buitenhaven Staphorstersluis, 1936.
Een foto uit HVZ-archief, tijdschrift Van eigen Erf.*

Een officiële vispartij, op het Zwartewater

Onder de rechten welke Zwolle op het Zwartewater placht te doen gelden, neemt steeds het recht van de visserij een voorname plaats in. Krachtens dit recht had niemand -wie ook- toestemming, tot in de mond van de Zuiderzee, het recht er netten of fuiken te zetten. Aan de inwoners van alle aan het Zwartewater gelegen plaatsen was het streng verboden om netten of fuiken in dat water te plaatsen. Zoals te begrijpen valt, maakten de vissers uit Hasselt, Zwartsluis, Genemuiden, IJsselmuiden en Vollenhove dikwijls inbreuk op dit recht, door in deze stadswateren hunne fuiken en netten te zetten.

In die gevallen kende de Zwolse magistraat zich de bevoegdheid toe, om die vistuigen der vreemde vissers te doen ophalen, bovendien placht men op de bestraffing van de overtreders bij de verschillende rechtsgedingen aan te dringen. Voornamelijk waren de handelingen van de vissers van Barsbeek en

Wendelo aan de stadsregering een doorn in het vlees, daar deze door in de mond van het Zwartewater en in de zeekillen (geulen) hunne netten te zetten. Dit veroorzaakte dat de natuurlijke en gewoonlijke gang van de vis en met name de zalm, geheel benomen werd. Reeds in mei 1565 had een bespreking plaats op de St. Agnietenberg door een deputatie uit de stadsregering met die uit de ridderschap aan de Vecht en de Regge woonachtig, teneinde zich te beramen over middelen, welke dienden te worden aangewend tegen de overtreders. Die samenkomst leidde tot een gemeenschappelijk schrijven, dat een beklag inhield aan de stadhouder graaf Aremborg. De stadhouder erkende hierop weliswaar het recht van de stad Zwolle, maar tevens op grond van informaties van Johan Sloet, drost van Vollenhove, ontkende hij, dat de vissers uit Wendelo en Barsbeek dit bedreven. Bij nadere informatie bleek, dat een en ander gedaan was door enige op de Swartsluis ende daaromtrent woonachtige lieden, die de onbekende netten plaatsten. Deze netten stonden voor het oog onzichtbaar op een voet onder water en sloten de riviermond voor een groot deel af. Er moest alleen nog bewijsmateriaal gevonden worden, vandaar dat de heren van de stadsregering het nuttige en aangename verenigden en zo ontstond de officiële vispartij op het Zwartewater, die van tijd tot tijd plaats vond. Daarbij waren enige officiële persoonlijkheden uitgenodigd om in eigen persoon bij wijze van een vispartij, de gerechtigheid van stadsvisserij op het Zwartewater en op het diep uit te oefenen, teneinde alzo op officiële gebeurtenis die gerechtigheid te handhaven, waarbij dan alle netten en fuiken van vreemde vissers, die men bij deze gelegenheid vond, werden gelicht en mee genomen en verbeurd verklaard.

Van zo'n vispartij, die voor het laatst op 2 september 1739 werd gehouden, is een nauwkeurige beschrijving voorhanden. Men voer per trekschuit vanaf de Rademakerszijl bij Frankhuis, waarbij tevens een praam, die toegerust was met dreggen, meeinging. Deze werd vooruit gezonden met de mededeling, bij Genemuiden op hun komst te wachten. De keurmeesters zijn om half elf vertrokken, richting Genemuiden, alwaar in de schuit het middagmaal werd gehouden. Aan boord was een welvoorzien proviandkast. De inhoud bestond uit 1 gerookte schink, 1 gebraden osseschijf, 3 gebraden kippen, 7 pond gekookte ossenhutspot, gekookte snijboontjes, gekookte savoye kool, salade, boter –ook om te gebruiken bij het braden- een halve kan brandewijn, weitemeel, slaolie en azijn, wit- en tarwebrood, zout, citroenen en kaas. Verder werd nog meegenomen: 6 schotels, 4 assieten, 24 tinnen borden, 2 zoutvaatjes, 10 zilveren lepels en dito vorken, 10 messen, 3 tafellakens, 18 servetten, 2 tabakcomfoors, koffie en thee. Tot slot nog enige dranken: ? anker franse wijn, nog 5 kannen donkere wijn, 5 kannen licht bier, ? pond tabak en een ? gros lange stenen pijpen.

Te Genemuiden werden de heren na hun dagtaak uitgenodigd tot een maaltijd. Er werd copieus gegeten en navenant gedronken, waarbij men op elkaars gezondheid heeft gedronken. De volgende middag weer een wel voorziene dis met de nodige dranken. Ondertussen ging het minder prettige karwei door, namelijk het lichten van de netten en het bekeuren van de overtreders. Uit het vervolg van het verhaal blijkt, dat niet tegenstaande de hoeveelheid drank aan boord, de heren scherp uit de ogen hebben gekeken en de overtreders niet met slappe hand te werk zijn gegaan.

Op heterdaad werden betrap met pooknetten te vissen, een zekere Krien en nog een ander manspersoon uit Zwartsluis, waarvan de netten in beslag werden genomen en een bekeuring volgde. Ook Gerrit en Rijk van de Swartesluis waren in overtreding. Dat het recht op het vissen op het Zwarte-water door Zwolle niet altijd met succes gehanteerd werd, bleek overduidelijk in het geschil tussen de drost van Vollenhove, Johan Sloet en de keurmeesters uit Zwolle, inzake de overtreding van Gerrit en Rijk, die na het proces hun netten terug kregen, daar bewezen werd dat zij visten in wateren die buiten het rechtsgebied van Zwolle vielen.

Uit eigen archief; L. Beek

Postkoets bij logement De Stad Groningen, ca. 1905

Het reizen vroeger en nu

(G.J. Witvoet, 1888-1979)

Toen de stoommachine nog niet was uitgevonden, was een reis van bijv. Groningen naar Amsterdam een hele onderneming. Van Groningen tot Zwartsluis ging het per diligence, via de oude Groningerweg en via Meppel. In Zwartsluis stapten de reizigers over op een beurtschip dat hen over de Zuiderzee naar de plaats van bestemming bracht.

Hotel Roskam heette vroeger "De Stad Groningen" wat aan die tijd herinnerde. Het buurtverkeer werd doorgaans verricht door de diligence. Omstreeks 1900 en nog 14 jaar daarna reed er een diligence van Vollenhove naar Zwartsluis. De koetsier, die jarenlang de dienst verzorgde, heette Jan Kwast. Was 's winters het Zwartewater dicht gevoren, dan werd de dagelijkse dienst uitgebreid tot Zwolle. Als tegen een uur of vier de diligence in Zwartsluis arriveerde, was dit vaak een evenement. Met de komst van de tram in 1914 werd de dienst per diligence opgeheven. Omstreeks 1904 was er ook nog een dienst per trekschuit tussen Genemuiden en Kampen. De trekschuit werd door een paard getrokken via een kanaal in de Mastenbroekerpolder naar Kampen. De passagiers zaten dan in een lange roef. Deze dienst werd verricht door Piet Visser uit Genemuiden.

Toch waren er toen ook al stoomboten die het verkeer tussen de omliggende plaatsen onderhielden. De dienst Zwartsluis – Meppel werd onderhouden door de stoomboot “Fortuna”. In 1886 had Jurrien Thomas deze dienst ingesteld van Meppel op Zwartsluis met deze stoomboot ‘Fortuna’. Toen hij overleed in 1901 ging deze dienst over naar Jurriens zoon Geert Thomas die de stoomboot in 1923 verkocht aan E. Kruithof uit Zwartsluis. De aanlegplaats in Zwartsluis was Achter de Wal aan het eind van het Metselaarsgat, zoals toen een deel van de gracht genoemd werd. De bemanning bestond uit een kapitein, een stoker en een dekknecht, die onderweg ook dienstdeed als hofmeester. De reis naar Meppel duurde een uur. De kostprijs was 40 cent voor een retour. Je zat dan wel 2e klas. In het voorste deel van het schip was de 1e klas en in het achterste deel de 2e klas.

Het passagiersvervoer tussen Genemuiden, Zwartsluis, Hasselt en Zwolle vond plaats met de boten “Zwartewater I en II” en “De Telegraaf”. De reis Zwartsluis-Zwolle vergde anderhalf uur. In Zwartsluis was de aanlegplaatsen voor deze boten aan de steiger aan het eind van de Havendijk. Bij de steiger stond een houten gebouwtje, dat dienstdeed als kantoor voor deze boten.

De “Meppel I en II” onderhielden het passagiers- en vrachtvervoer van Meppel via Zwartsluis over de Zuiderzee naar Amsterdam. Het was een dagelijkse dienst heen en terug. Later hebben deze boten, die altijd aangeduid werden als de grote boten, de dagdiensten omgezet in nachtdiensten.

De Meppel I, ca. 1905

Ook was er nog een dienst Meppel-Zwartsluis-Zwolle-Kampen-Amsterdam. Deze dienst werd onderhouden door de zogenaamde “Zaandamse” boten. Dit waren in hoofdzaak vrachtdiensten. Verder werd er twee keer per week ook nog een vrachtdienst van Meppel naar Rotterdam onderhouden door de “Paul Kruger I” en de “Paul Kruger II”.

Tussen Steenwijk-Blokzijl-Zwartsluis-Hasselt-Zwolle voer “De Steenwijk” dagelijks heen en weer. De route ging via het Zwartewater, de Arembergergracht, Beulaker Wiede en verder naar en van Steenwijk.

Op de marktdagen in Meppel en Zwolle deed de Asserboot met een veeschuit achter zich regelmatig dienst.

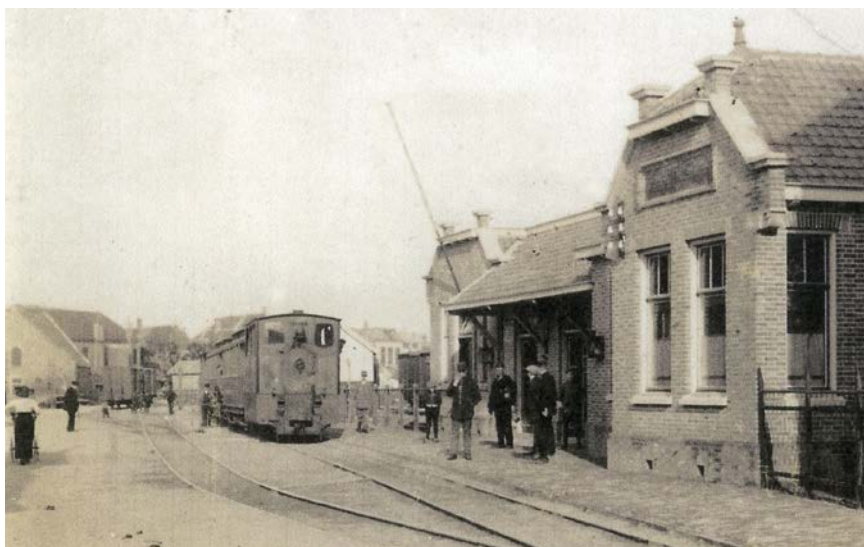
Al deze diensten behoren sedert de tram- en busdiensten tot het verleden, evenals de dagelijkse diensten van de postkoets. Deze zorgde voor het vervoer van alle poststukken tussen Zwolle, Hasselt, Zwartsluis, Genemuiden, Vollenhove, Blokzijl en Lemmer. 's Middags om een uur of vier deed de postkoets Zwartsluis aan, tenminste als deze richting Zwolle ging. 's Nachts om een uur of half twee werd Zwartsluis aangedaan als de koets van Zwolle kwam. Bij één van deze nachtdiensten was de koetsier in slaap gevallen en rolde de wagen van de dijk, waarbij de koetsier is verongelukt.

In 1914 kregen we de stoomtram tussen Zwolle en Blokzijl.

De stoomtram

In 1898 werd in “Het Loflied op de Sluus” werd met gepaste trots vermeld dat we spoedig een stoomtram zouden hebben. Het heeft echter nog 16 jaar geduurd eer het zover was.

De Spoorweg-Maatschappij Zwolle – Blokzijl werd opgericht op 13 september 1904. Pas in 1912 werd begonnen met de aanleg van de stoomtramlijn van Zwolle via Hasselt, Zwartsluis en Vollenhove naar Blokzijl, met een zijlijntje naar de haven van Vollenhove. In Zwartsluis zou een station komen op de rivierzijde van de dijk langs de Kolk. Maar die plek moest eerst opgehoogd worden tot de rand van de dijk. Door een zandzuiger zou het zand opgespoten worden. Het gedeelte dat zou worden opgespoten was rietland. Dan volgde een stuk grasland van ongeveer 1 hectare tot aan de toenmalige havendijk. De zandspuit was al een tijdje bezig toen bleek dat de plek, die moest worden opgehoogd, naar omlaag ging en het grasland ernaast ging juist omhoog! Al het zand verdween onder het grasland totdat het de hoogte had van de havendijk. Daarna kon de ruimte tussen grasland en dijk langs de kolk opgevuld worden. Toen kon de bouw van een station en remise

Tramstation Zwartsluis, 1914

beginnen en kon men verder gaan met het aanleggen van de tramrails. De 33 kilometer lange lijn was aangelegd op kaaspoo (spoorwijdte 1067 mm). Bij de grote kolksluis moest nog een extra brug komen. Voor de tramlijn in de richting van Hasselt koos men de bovenkant van de dijk. Tussen Hasselt en Zwolle werd een extra weg aangelegd door de polder. In de richting van Vollenhove moest de tramrails door het Buitenkwartier lopen. Ofschoon het smalspoor werd, was daar de ruimte wel zeer beperkt. Op het eind van de bebouwde kom werden de rails verder aan de binnenkant van de dijk gelegd. In januari 1914 vond de eerste proefrit plaats en op 11 maart 1914 begonnen de trams te rijden. De exploitatie geschiedde door de Nederlandsche Centraal-Spoorweg-Maatschappij (NCS), vanaf 1 mei 1919 door de Staatsspoorwegen.

Aanvankelijk bleken er nog vele moeilijkheden te overwinnen. De tramlijn was nog niet helemaal klaar, de kruising met de weg op de dijk voor Hasselt was onoverzichtelijk en in Zwartsluis bleken gebouwen te verzakken. Verder bleek het spoor onvoldoende verlicht en sloten de rails bij sommige bruggen niet goed op elkaar aan. Op sommige trajecten werd de maximumsnelheid al bij voorbaat ingeperkt. De dienstregeling was al wel klaar en voorzag in vijf ritten per dag van Zwolle naar Blokzijl en weer terug. Vanuit Blokzijl reed op vrijdag nog een extra tram naar de veemarkt in Zwolle. Het traject Zwolle - Zwartsluis werd geopend op 11 maart 1914, op 26 maart was de hele lijn tot Blokzijl in bedrijf.

Toen alles kant en klaar was, kon de tramdienst in 1914 feestelijk ingewijd worden. Als de tram door het Buitenkwartier ging, liep een man met een bel voor de locomotief en konden de bewoners door het denderen van locomotief en aanhangwagens en het aanhoudend bellen gewaarworden dat de tram passeerde.

De reis Blokzijl - Zwolle vergde in het begin ruim 2 uur. Later, toen de maximumsnelheid verhoogd kon worden van 20 naar 35 km per uur, werd het 1 uur en 3 kwartier. Een retourtje kostte f 1,05.

Reeds in 1934 kwam er overal verandering in het streekvervoer door de autobusdiensten. De stoomtramdienst werd in 1934 vervangen door een busdienst. De exploitatie was niet elk jaar rendabel en vooral in de crisisjaren liep het vervoer sterk terug, mede door de jarenlange staking bij houtzagerij Loos. De techniek had intussen niet stilgestaan. Ondanks de smalle wegen bleek personen- en vrachtvervoer met bussen en vrachtauto's goedkoper en sneller. Op 31 augustus 1934 reed de laatste tram tussen Blokzijl en Zwolle; de volgende dag nam de busmaatschappij het personenvervoer over.

G.J. Witvoet, bewerking G. Sintemaartensdijk

Een van de eerste bussen van de Noord-Westhoek

De **Sluziger Kroniek** is het verenigingsorgaan van de **Historische Vereniging Zwartsluis**. Het verschijnt in de regel driemaal per jaar: in april, september en december. De redactie ontvangt graag kopij voor het blad van of via leden van de vereniging; in te zenden naar het correspondentieadres of het e-mailadres van de vereniging (zie onder).

- Bestuur van de vereniging:** Geert Doosje, *interim-voorzitter*
Geke Francoise, *secretaris*
Martin Schuite, *penningmeester*
Jan Schraa, *ledenadministratie*
Thijs Oosterhof, *archiefbeheer*
- Redactie Kroniek:** Robert Jansema, *eindredacteur*
Geke Francoise
Thijs Oosterhof
- Ereleden:** Z. Dekker-Schurink
J. Ridderinkhof
- Correspondentieadres:** Historische Vereniging Zwartsluis
Handelskade 25
8064 DV Zwartsluis
- Archieflocatie:** Handelskade 2 (aan de Grote Kolksluis;
bezoek op afspraak)
- Email:** info@historiezwartsluis.nl
- Website:** www.historiezwartsluis.nl
- Contributie:** € 15,- per jaar
€ 20,- per jaar voor buitenleden
- Bankrekening:** IBAN: NL91 SNSB 0940 9022 06
BIC: SNSBNL2A SNS BANK NV
T.n.v. Penningmeester HV Zwartsluis
Tel. nr. Penningmeester 038 3866228

De penningmeester verzoekt u bij het overmaken van de contributie ook uw adresgegevens te vermelden.

Verantwoordelijkheid Kroniek

Aan de artikelen en rubrieken wordt de grootst mogelijke zorg besteed. Door de redactie wordt geen enkele aansprakelijkheid aanvaard omtrent onjuistheden en/of fouten in door derden aangeleverde artikelen. Zij behoudt zich het recht voor artikelen zonder opgave van redenen in te korten of tekstuele wijzigingen aan te brengen.

Het overnemen van welk deel ook van de inhoud van de Kroniek of van foto's is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

